



**Gemeente
Amsterdam**

In 1586 gedempt: een sloot langs de 'dwars wegh'

Archeologische begeleiding Reguliersbreestraat 30-32,
Amsterdam (2018)

AAR (Amsterdamse Archeologische Rapporten) 118, 2020
Ranjith Jayasena

Inhoud

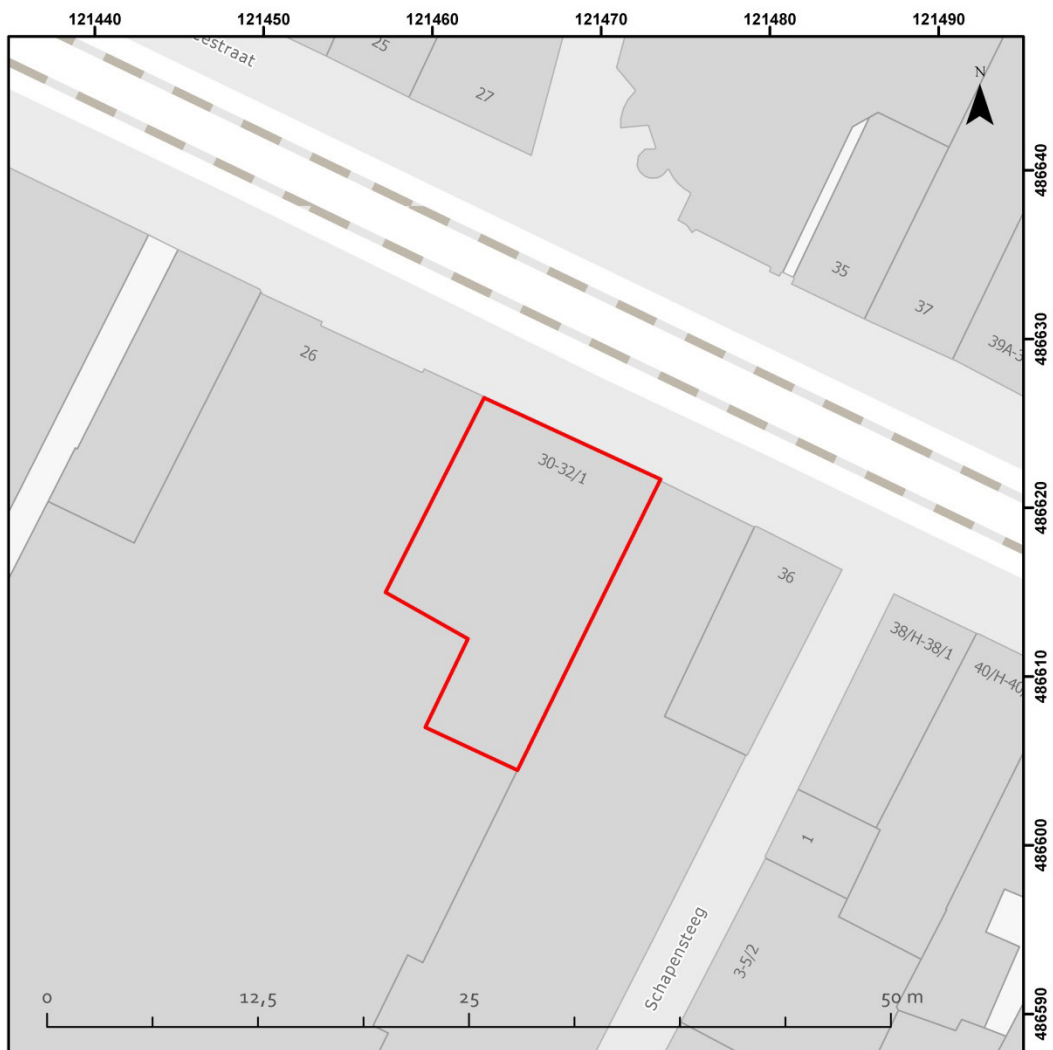
Inhoud.....	3
Basisgegevens.....	4
1 Inleiding.....	4
2 Achtergronden en vraagstellingen.....	6
2.1 Historische achtergronden	6
2.1.1 Eerste- en Tweede Uitleg	8
2.1.2 Duvelshoek	9
2.2 Vraagstellingen en methodiek.....	11
3 Sporen, structuren en vondsten.....	12
3.1 Sporen en structuren.....	12
3.2 Vondsten.....	14
4 Synthese en conclusies	15
4.1 Sloot langs de 'dwars wegh' (Reguliersbreestraat)	15
4.2 Bodemdaling en (archeologische) maaiveldhoogte	17
4.3 Ophoging Eerste Uitleg	17
5 Literatuur	18
Bijlage 1 Sporen	19
Bijlage 2 Vondsten.....	20
Bijlage 3 Deventer systeem catalogus	21

Basisgegevens

Toponiem	Reguliersbreestraat 30-32
Adres	Reguliersbreestraat 30-32
Kadaster	ASD05 G 04039 G 0000
RD-coördinaten	123168,500 / 486094,471 (centrum)
TOPO-code MenA	REG
OM-nummer	4610060100
Opdrachtgever	Kroonenberg Groep BV
Bevoegd gezag	Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Centrum
Uitvoerder	Gemeente Amsterdam, Monumenten en Archeologie
Beheer en plaats documentatie	Gemeente Amsterdam, Monumenten en Archeologie

1 Inleiding

In 2018 werden de twee panden Reguliersbreestraat 30-32 verbouwd (afb. 1). Hierbij werden de bestaande kelders verdiept. Voor deze bouwlocatie gold een hoge archeologische verwachting gezien de mogelijke aanwezigheid van sporen en structuren gerelateerd aan het gebruik van dit terrein in de periode van voor de stadsuitbreiding van 1585-1586. Daarom is bij de ontgraving een archeologische begeleiding uitgevoerd. Deze werkzaamheden zijn in mei-juni 2018 uitgevoerd door de afdeling archeologie van Monumenten en Archeologie van de Gemeente Amsterdam.



Amsterdam, Reguliersbreestraat 30-32

TOPO-code MenA: REG

✘ Gemeente
✘ Amsterdam
✘



1 Het plangebied Reguliersbreestraat 30-32 binnen het stadsdeel Centrum

2 Achtergronden en vraagstellingen

2.1 Historische achtergronden

Het gebied tussen de Vijzelstraat, Reguliersbreestraat en de Reguliersdwarsstraat staat sinds de 18de eeuw bekend als de Duvelshoek.¹ In de 16de eeuw was dit nog een veenweidegebied waarvan het noordelijke deel op het Sint-Pieterspad lag, een weer van het Sint-Pietersgasthuis, en voor de rest – waaronder het plangebied – op het Hoerenpad. De weren waren door dwarssloten en paden verdeeld in kampen. Eén van deze dwarswegen strekte zich uit vanaf de Regulierspoort – waarvan de Munttoren resteert – zuidwaarts en wordt gezien als een voorganger van de Reguliersbreestraat.² Langs deze weg verrees bebouwing, iets wat buiten de stadsmuur officieel niet was toegestaan, maar wel op grote schaal gebeurde: het zogeheten 'buitentimmeren'. In 1572 werd vanwege oorlogsdreiging alles in dit schootsveld van de stad opgeruimd, maar spoedig kwamen de bouwsels weer onverminderd terug.³



² Het veenweidegebied buiten de Regulierspoort met links de Heiligenwegsvaart en Boerenwetering en rechts langs de Amstel een reeks molens en bebouwing langs de Reguliersdijk en het terrein van het voormalige Regulierenklooster. Rood omcirkeld het plangebied Reguliersbreestraat 30-32. Detail van de stadsplattegrond van Jacob van Deventer, 1558-1561

De stadsplattegrond van Jacob van Deventer (afb. 2) toont de hoofdlijnen van de verkaveling buiten de stad, maar de precieze invulling liet hij achterwege. Deze is wel aangegeven op twee overgeleverde detailkaarten. De oudste dateert van 1559 en toont het gehele weer van het Sint-Pietersgasthuis tussen de Amstel en de Boerenwetering (afb. 3).⁴ De tekening is niet maatvast en valt ook niet te georefereren, maar geeft wel aan hoe dit langgerekte terrein door dwarssloten en een weg in verschillende kampen is verdeeld. Hierop is ook de voorloper van de Reguliersbreestraat te zien. Een andere kaart uit 1586 toont een deel van hetzelfde weer met

¹ Oldewelt 1958, 24. Oudste vermelding 1754.

² Oldewelt 1958, 27.

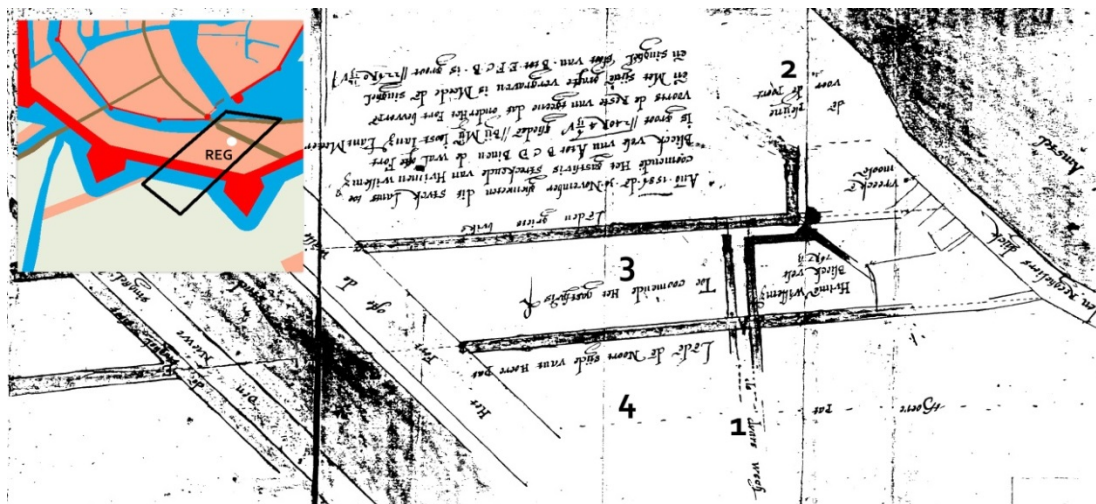
³ Oldewelt 1958, 27.

⁴ Kaart 2 van het eerste kaartboek van de gasthuizen met twee weren gasthuisland gelegen buiten de Regulierspoort tussen de Amstel en de Boerenwetering, getekend door Pieter Koenensz., gezworen landmeter van Delfland en Schieland (Stadsarchief Amsterdam 342/90, afb. bestand KABA00006000005). Afgebeeld in Oldewelt 1958, 24.

daarop geprojecteerd de nieuwe stadsgracht, die er dwars doorheen gaat (afb. 4).⁵ Ook hier is de dwarsweg te zien met aan weerszijden een sloot. Aan de zuidoostzijde van het gasthuisland bevindt zich een weer met de naam Hoerenpad. Aan de noordwestzijde van het Sint-Pieterspad, tot aan de Regulierspoort aan het Singel bevond zich het Griete Buykenweer.⁶



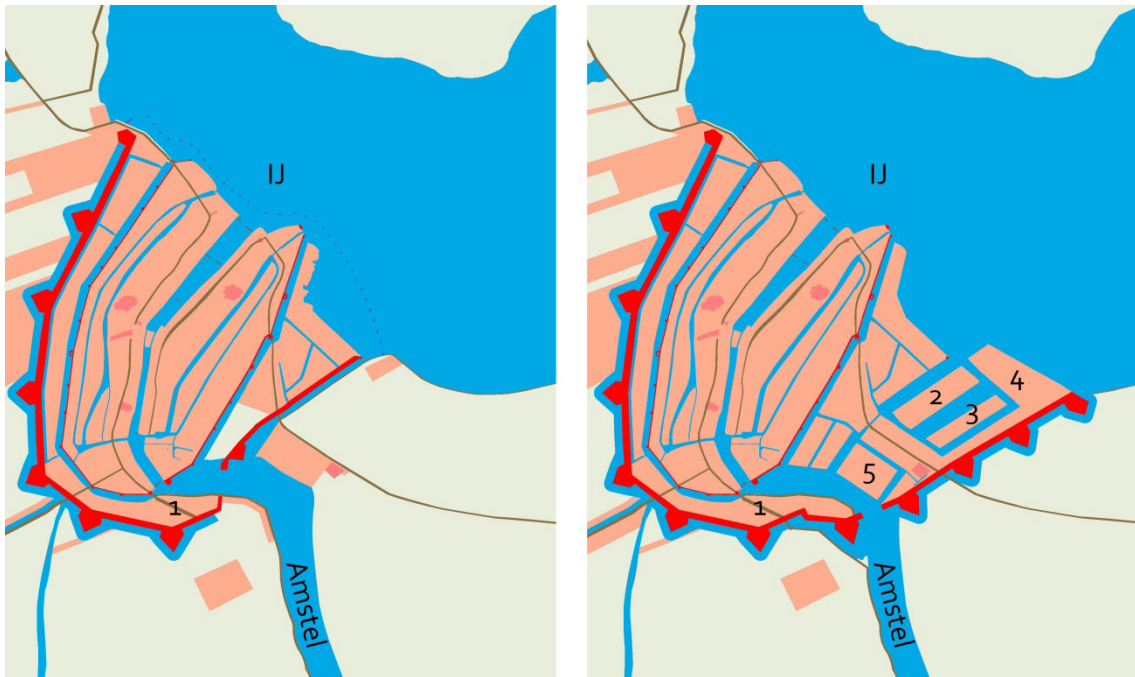
3 Het Sint-Pieterspad in 1559 met de Regulierspoort (1), de voorloper van de Reguliersbreestraat (2), de Amstel (3) en de Boerenwetering (4). Ter vergelijking met afbeelding 2, de molen (5) tussen het Sint-Pieterspad en de Regulierspoort is de eerste (linker) van de reeks molens langs de Amsteloever op de kaart van Van Deventer. De inzet toont de globale locatie van de kaart binnen de topografie van circa 1560 en het plangebied REG (Stadsarchief Amsterdam 342/90, KABA0000600005; inzet Thijs Terhorst, MenA)



4 Kaart uit 1586 van het Sint-Pieterspad met links de nieuwe stadsgracht, rechts de Amstel, het plein voor de Regulierspoort (2), de 'dwars wegh', de voorloper van de Reguliersbreestraat (1), het Sint-Pieterspad (3) en het Hoerenpad (4). De inzet toont de globale locatie van de kaart binnen de topografie van 1586 (vergelijk afb. 5-links) en het plangebied REG. De kaart is naar het noordwesten gedraaid voor vergelijking met de kaart van 1559 (Stadsarchief Amsterdam, Stadsgedeelten 2052; inzet Thijs Terhorst, MenA)

⁵ Stadsarchief Amsterdam, Stadsgedeelten 2052.

⁶ Oldewelt 1958, 27.



5 Links: Amsterdam na de Eerste Uitleg, met de locatie van het plangebied (1); rechts: de Tweede Uitleg met de eilanden Uilenburg (2), Marken (3), Rapenburg (4) en Vlooienburg (5) (Thijs Terhorst, MenA)

2.1.1 Eerste- en Tweede Uitleg

In 1585 werd gestart met de stadsuitbreiding die bekend staat als de Eerste Uitleg (afb. 5-links). In dat jaar richtten de werkzaamheden zich op het deel tussen de Haarlemmerdijk en de Gasthuismolen. In 1586 en 1587 vond het meeste grondwerk plaats in het zuidelijke deel tot aan de Amstel. In 1586 werden als eerste de percelen getaxeerd, vervolgens door de stad onteigend en na herverkaveling openbaar verkocht. In de praktijk gingen ze vaak terug naar de oorspronkelijke eigenaren.⁷ Het hoge tempo waarin de stadsuitbreiding werd gerealiseerd is goed af te meten aan de hoeveelheid resoluties van de vroedschap die hieraan zijn gewijd, en dan vooral de betalingen aan landmeter Joost Jansz Bilhamer. Bilhamer, die als architect van de Eerste Uitleg kan worden beschouwd, hield zich bezig met ontwerpen, het rooien van percelen en het in kaart brengen van het nieuwe stadsgebied.⁸ In 1587 bestonden zijn werkzaamheden in de omgeving van de Reguliersbreestraat uit het 'meten van alle het landt ofte weren, beginnende van Benningensloot suydtwärts op tot an den Reguliersdijck, soe verre als het fort met die Cingel streckende es, mitsgaeders alle die landen ofte weren binnen tfort tot aen de oude stadts Cingel, ende voorts die weren neffens die Reguliersdijck tot after aen de huysen, mitsgaeders voor tmaeken van een groote caerte van deselve landen'.⁹ Het werk aldaar was toen Bilhamer verscheen al klaar.

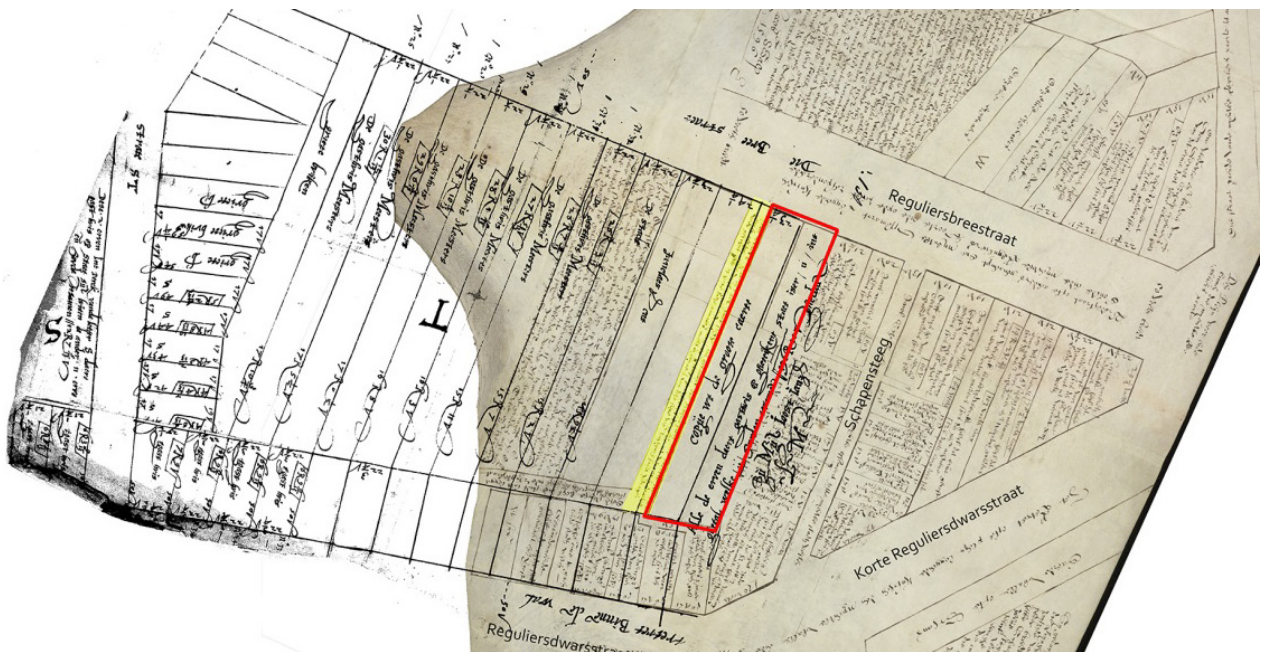
Opvallend is dat in alle bronnen veelvuldig wordt gesproken over nieuw gerooide erven of land dat is 'beworpen met het fort', maar dat ophogingen kennelijk een te vanzelfsprekend onderdeel waren van het bouwrijp maken om apart te vermelden. De historische vermeldingen

⁷ Oldewelt 1958, 27.

⁸ Burger 1918, 21 en Van Tussenbroek 2007, 42-79.

⁹ Burger 1918, 21.

volgen de tijdlijn van het proces van landuitgifte en omwalling, maar de praktijk van het transformeren van het veenweidegebied naar opgehoogde stedelijke kavels blijft onderbelicht. Voor Reguliersbreestraat 30-32 bieden de hierboven genoemde historische gegevens een datering van het moment van (ophoging) en verkaveling; dit moet zijn gebeurd in 1586. Ook is duidelijk dat de initiatiefnemer voor het grondwerk de stad was, wat in de praktijk betekende dat hier het Stadsfabrieksambt het werk uitvoerde. De Eerste Uitleg werd in 1592 gevolgd door de Tweede Uitleg, waarbij aan de oostzijde van de stad de haveneilanden Uilenburg, Marken en Rapenburg en het wooneiland Vlooienburg tot stand kwamen (afb. 5-rechts).



6 Combinatie van de kaarten van Joost Jansz Bilhamer uit 1590 (links) en Jacob Schaep uit 1596 (rechts) met in rood de huidige percelen Reguliersbreestraat 30-32 in de oorspronkelijke lengte ten tijde van Jacob Claesz Cat, in geel de door Cat gerooide steeg (Stadsarchief Amsterdam, bewerking MenA)

2.1.2 Duvelshoek

Van de Duvelshoek kort na de stedelijke verkaveling bestaan twee op elkaar aansluitende kaarten, één van Joost Jansz Bilhamer en de andere van Jacob Schaep. De kaart van Schaep is in tegenstelling tot de al besproken kaarten van 1559 en 1586 goed te projecteren op de tegenwoordige topografie en door de overlap met die van Bilhamer zijn beiden tot één beeld van de gehele zuidzijde van de Reguliersbreestraat samen te stellen (afb. 6). Het noordwestelijke deel – langs de Reguliersbreestraat vanaf nr. 2 t/m 26 – werd gekarteerd door stadslandmeter Joost Jansz Bilhamer, die als opdracht had de gronden van het Sint-Pietersgasthuis in kaart te brengen (afb. 6-links). Het gasthuis bezat toen nog de zeven percelen 10 t/m 22, tot aan de latere Blindemansteeg.¹⁰ Van het aangrenzende zuidoostelijke deel van de Duvelshoek tot aan het huidige Rembrandtplein is een kaart overgeleverd waarop Jacob Schaep – een van de plaatselijke

¹⁰ Stadsarchief Amsterdam, Stadsgedeelten 2056.

grootgrondbezitters – in 1596 aantekende welke percelen hij had doorverkocht en aan wie (afb. 6-rechts).¹¹ Het bezit van Schaep liep aan de westzijde tot aan de door hem gerooide – nog steeds bestaande – Schapensteeg (afb. 1). De twee percelen ten westen hiervan – Reguliersbreestraat 34 en 36 – behoorden toe aan Ael Jans en de twee daarnaast – Reguliersbreestraat 30 en 32 – aan Jacob Claesz Cat. Om deze vier percelen te ontsluiten rooiden Cat en Jans een steeg aan de westzijde van nr. 30.¹² Dit was de Druifsteeg, later Land van Beloftensteeg geheten. Reguliersbreestraat 30 werd in 1591 door Jacob Claesz Cat verkocht aan timmerman Karsten Karstenz en nr. 32 in 1592 aan Cornelis Jansz Smit van Woubrugge. De percelen hadden een breedte van 20 voet en een lengte van 162,5 voet.¹³ In 1625 was het gehele gebied volgebouwd, zoals te zien is op de stadsplattegrond van Balthasar Florisz van Berckenrode (afb.7).



7 Reguliersbreestraat 30-32 uitgelicht op de stadsplattegrond van Balthasar Florisz van Berckenrode uit 1625. Geheel rechts is de oude Regulierspoort te zien – waarvan thans nog de Munttoren resteert – en geheel links de nieuwe stadspoort ter plaatse van het latere Rembrandtplein. Het noorden ligt rechtsonder (Stadsarchief Amsterdam, bewerking MenA)

¹¹ Van Eeghen 1971, 47-53, verwijzend naar een kaart uit het Archief Backer: Stadsarchief Amsterdam, toegang 172 (Archief van de Familie Backer en Aanverwante Families), inv. 507 (Getekende kaart van de rooiing van de gronden bij de Regulierspoort, toebehorend aan Jacob Schaep en anderen, met aantekeningen hierover. In dorso kwartierstaten van Pieter Jacobsz Schaep en Margriete Boelen den Ottersdr, ouders van Jacob Schaep, 1596. Met correspondentie tussen J.F. Backer en de gemeentearchivaris van Amsterdam hierover en een copie van deze kaart, 1915).

¹² Van Eeghen 1971, 51-52.

¹³ Van Eeghen 1971, 52. Het gaat omgerekend van de maten in Amsterdamse voeten (van 0,2831 m) om percelen van ca. 5,66 x 4,6 m.

2.2 Vraagstellingen en methodiek

Beide panden waren voorzien van kelders, die het bodemarchief tot NAP -1,50 m hadden verstoord. Om die reden richtten de archeologische werkzaamheden zich geheel op de begeleiding van de ontgraving vanaf dat niveau. Met het archeologisch onderzoek werd beoogd inzicht te krijgen in een aantal vraagstukken:

- De aanwezigheid van sporen en structuren gerelateerd aan het gebruik van het terrein voorafgaand aan de stadsuitbreiding van 1585/1586, de periode van het 'buitentimmeren' in het veenweidegebied rond de ommuurde stad,
- De archeologische hoogteligging van het 16de-eeuwse prestedelijke maaiveld, de relatie hiervan met de al bekende hoogteligging van het prestedelijke maaiveld in andere delen en in hoeverre uitspraken kunnen worden gedaan over de mate van bodemdaling van de 16de eeuw tot op heden,
- De samenstelling van de ophogingspakketten waarmee het terrein in 1586 werd opgehoogd,
- Het gebruik van stadafval in de ophogingen van 1586. Bij archeologisch onderzoek op het Waterlooplein is vastgesteld dat bij de aanleg van dit eiland in de binnenbocht van de Amstel in 1595-1597/1601 stadafval een belangrijke component was van de ophoging en dat de vondsten hieruit een representatief beeld geven van de materiële cultuur in Amsterdam aan het einde van de 16de eeuw.¹⁴ Ook bij het opwerpen van de stadswal van 1592 werd stadafval gebruikt.¹⁵

Bij de ontgraving van de bouwput werd achterin het pand Reguliersbreestraat 30 met een kleine kraan een profielsleuf van 4 x 0,8 m aangelegd tot circa 1 m onder het eerste vlak van de bouwput. Hierin is tussen NAP -1,70 m en NAP -2,70 m het NW-ZO profiel (profiel 1) getekend en een vlak op NAP -2,70 m. Een tweede sleuf – bepaald door de bevindingen in de eerste – is aangelegd bij de damwand van de westelijke zijgevel. In een tweede ontgravingsfase is ter plaatse van profiel 1 in een profielstaat de bodemopbouw gedocumenteerd tussen NAP -2,80 m en NAP -3,75 m. Bodemprofielen zijn gedocumenteerd met digitale fotografie en tekeningen op schaal 1:20. De AB is uitgevoerd door het veldteam van de afdeling Archeologie van MenA volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.0.

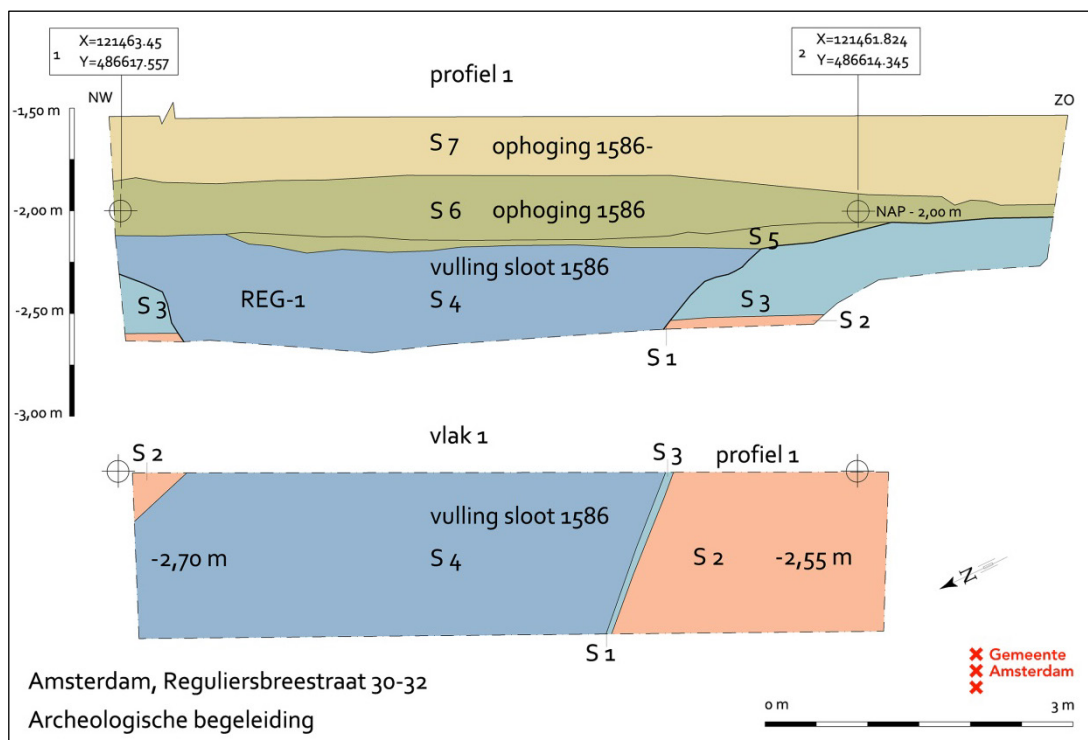
¹⁴ MenA vindplaats Waterlooplein (WLO, 1981-1982), zie Jayasena 2020, 144-150; 174-184 en 262-267.

¹⁵ MenA vindplaats Amstelstraat (AMS1, 2006), zie Gawronski, Dautzenberg en Veerkamp 2006 en Jayasena 2020, 136.

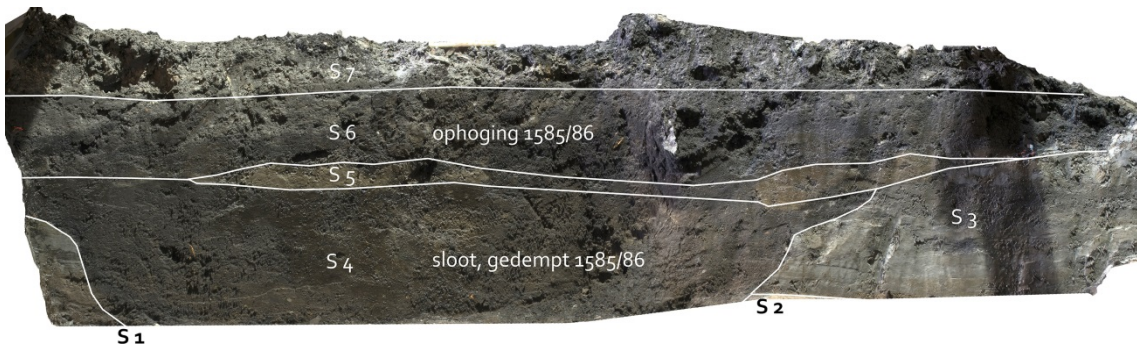
3 Sporen, structuren en vondsten

3.1 Sporen en structuren

Op NAP -3,40 m bevond zich de top van bosveen, bestaande uit donkerbruin veen met veel grote stukken hout (S 8, afb. 10-rechts). Deze laag is gedocumenteerd tot NAP -3,75 m. Van NAP -3,40 m tot NAP -3,25 m bevond zich een laag van bruingrijze klei (S 9). Hierop, van NAP -3,25 m tot NAP -3,15 m lag een pakket van donker bruingrijs veen met liggende takken (S 10). Deze laag werd afgedekt door een veenpakket (S 11) tot NAP -2,84 m. Hierop bevond zich een pakket van grijsbruin kleilig veen (S 2, afb. 8). De bovenzijde hiervan lag op NAP -2,60 m. Op deze laag lag een pakket van zware grijze klei tot NAP -2,05 m (S 3). Dit niveau markeerde de overgang tussen de natuurlijke bodem en antropogene ophogingslagen. Het oudste spoor van landgebruik betrof een 3 m brede sloot (S 1), die zich in het vlak op NAP -2,6 m aftekende als een 2,3 m brede baan. De vulling bestond uit bruingrijs kleilig veen met daarin op NAP -2,45 m één scherf van een steelkom van roodbakend aardewerk (REG-1). Op één locatie bevatte de onderste vulling een concentratie van aardewerk, een schoen en een bezem (REG-2). De vulling werd afgedekt door een gemiddeld 10 cm dikke laag van grijsbruine klei (S 5). Vanaf dat niveau was het terrein – bij de stadsuitbreiding in 1586 – verder opgehoogd met achtereenvolgens donkerbruin veen met klei (S 6, tot NAP -1,80 m) en een laag van donkerbruin grijs zand met puin (S 7, bovenzijde op NAP -1,80 m). Hierboven was de bodem geheel verstoord.



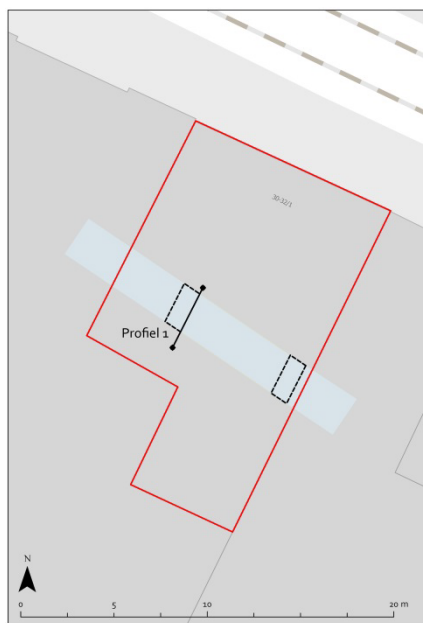
8 Sloop S 1 in profiel en vlak



9 Fotogrammetrisch overzicht van profiel 1



10 Links sloot S 1 in het vlak en profiel met daarop aangeven de gedocumenteerde sporen, rechts een profielstaat van de bodemopbouw van NAP -2,6 m tot NAP -3,75 m



11 Gereconstrueerde ligging van de prestedelijke sloot (lichtblauw) op basis van de waargenomen delen van de sloot (zwart omlijnd) binnen het plangebied (rood omlijnd)

3.2 Vondsten

Het archeologisch onderzoek op Reguliersbreestraat heeft een geringe hoeveelheid vondsten opgeleverd (REG-1 en REG-2), die alle afkomstig waren uit de vulling (S 4) van sloot S 1 (bijlage 2). Voor de beschrijving van de keramiek vondsten is het 'Classificatiesysteem voor Laat- en Post Middeleeuws Aardewerk en Glas' gehanteerd, beter bekend als het 'Deventer systeem'.¹⁶ Aan de hand van dit systeem zijn voor de slootvulling de volgende materiaalcategorieën te onderscheiden: steengoed met oppervlaktebehandeling [s2], roodbakkend aardewerk [r] en glas [g]. Eén archeologisch compleet object is opgenomen in een 'Deventer systeem' catalogus (bijlage 3).

De vondsten zijn volgens drie manieren gekwantificeerd: een telling naar het aantal scherven, een inschatting van het Minimum Aantal Exemplaren (MAE) aan de hand van bodems, randen of andere onderscheidende elementen en de telling naar *Estimated Vessel Equivalents* (EVE).¹⁷ Met EVE wordt in procenten aangegeven in hoeverre een keramiekscherf representatief is voor het oorspronkelijke onbeschadigde voorwerp. Het uitgangspunt van deze methode is dat iedere scherf een meetbare fractie vertegenwoordigt van het complete voorwerp. Om statistische redenen worden alleen randen of bodems bij de telling toegepast, omdat daarvan nauwkeurig het dekkingspercentage kan worden gemeten in tegenstelling tot wandscherven.¹⁸ De EVE metingen kunnen ook worden gebruikt voor de bepaling van de compleetheid en breukfactor van de voorwerpen, maar gelet op het geringe aantal vondsten is dit achterwege gelaten.

Het vondstcomplex bestaat uit een minimum aantal van zes voorwerpen van keramiek. Steengoed wordt vertegenwoordigd door het fragment van een niet tot een nader type te specificeren kan. Bij het roodbakkend aardewerk zijn van de fragmenten van een steelkom en een test evenmin het type vast te stellen. Dit is wel het geval bij de scherf van een grape van het type r-gra-34 (REG-2#001), dat zich kenmerkt door een scherpe buikknik, ribbels op schouder en een kraagrand met dekselgeul. Dit model deed zijn intrede rond 1525.

Verder is er een kop van het type r-kop-10 (REG-2-1, cat. 1). Dit is een bol model met een terug gebogen rand en een standring. De herkomst van dit voorwerp ligt in Brabant, Zeeland of Zuid-Holland.¹⁹ De aanwezigheid van roodbakkend aardewerk uit deze zuidelijke provincies in 16de-eeuws Amsterdam is al eerder vastgesteld bij archeologisch onderzoek aan de Oudeschans.²⁰ We kunnen dit verschijnsel mogelijk in verband brengen met de in die periode op gang gekomen migratie vanuit het zuiden naar de noordelijke (haven) steden zoals Amsterdam.

Tot slot bevat het vondstcomplex nog het fragment van een glazen fles, een lederen schoen en een bezem.

¹⁶ Deze typologie, die de periode 1250-1900 omvat, is voor het eerst toegepast in de publicatie van een Deventer vondstcomplex in 1989. Aardewerk wordt hierbij geïnclassificeerd naar baksel (materiaalsoort), specifiek model en vorm (Clevis, Kottman 1989).

¹⁷ Orton, Tyers en Vince 1993, 166-181.

¹⁸ Het vaststellen van het bewaard gebleven percentage gebeurt aan de hand van randfragmenten en wordt geregistreerd op een schaal van 0 tot 1 (0-100% aanwezig). Is de rand van een pot voor de helft (50%) bewaard, vertegenwoordigt die 0,5 van de pot. De uitkomst van de EVE, de som van de afzonderlijk gemeten randpercentages, is een indicatie van het minimum aantal exemplaren, terwijl het aantal randfragmenten het maximale aantal weergeeft.

¹⁹ Met dank aan Sebastiaan Ostkamp voor de determinatie.

²⁰ Men A vindplaats Oudeschans 5-11 (OS4, 2008). Het ging hier om borden van het type r-bor-6 met groene slijversiering, grappen van het type r-gra-75 en een hoge buidelvorige pispot (r-pis-53) waarvan parallellen bekend zijn uit Zeeland. Zie Gawronski en Jayasena 2011, 33, 53-54, 98 (cat. 5).

4 Synthese en conclusies

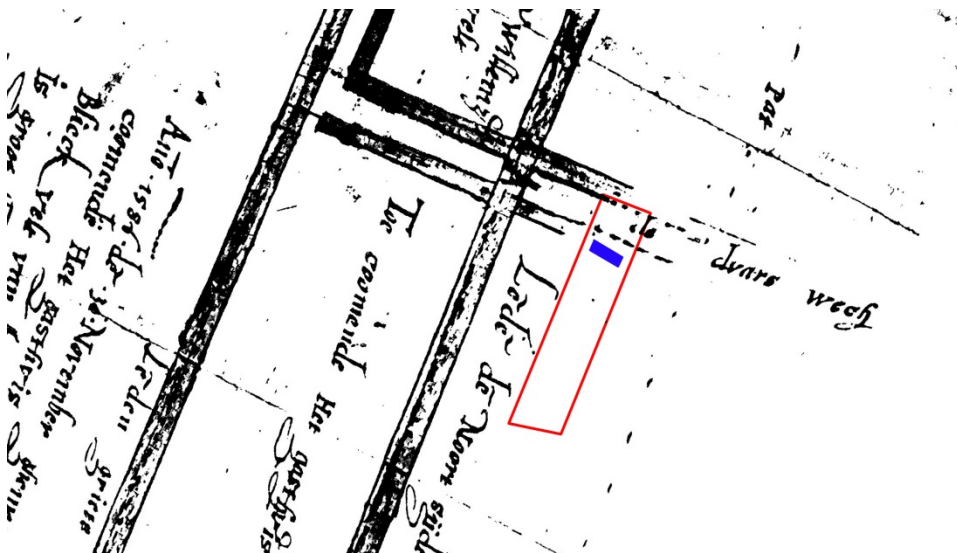
Het archeologisch onderzoek op Reguliersbreestraat 30-32 heeft informatie opgeleverd over het gebruik van het terrein tot aan de stadsuitbreiding van 1585-1586 (Eerste Uitleg). Parallel aan de Reguliersbreestraat – die voortkwam uit een 16de-eeuwse weg die vanaf de Regulierspoort dwars over de kavels in het veenweidegebied naar het zuidoosten liep – bevond zich een sloot. Deze is in gebruik geweest in de 16de eeuw – oudere vondsten ontbraken – en gedempt in 1586, toen het gehele terrein werd opgehoogd voor de stadsuitbreiding. Het onderzoek heeft inzicht gegeven in drie thema's: 1. een sloot in het prestedelijke landschap langs de 'dwars wegh', de voorloper van de Reguliersbreestraat, 2. bodemdaling en archeologische maaiveldhoogte en 3. de ophoging van 1586 in het kader van de Eerste Uitleg.



12 De profielsleuf met de sloot binnen de bouwput, gezien naar het zuiden

4.1 Sloot langs de 'dwars wegh' (Reguliersbreestraat)

In de verkaveling van het veenweidegebied zijn drie soorten sloten te onderscheiden. Ten eerste zijn er de ontginningsloten, die parallel aan elkaar vanaf de Amstel het landschap in kilometerslange kavels verdeelden. Ten tweede zijn er parallel daaraan gegraven sloten waarmee de oorspronkelijke kavels in de breedte werden opgedeeld, en hiermee werden versmald (gesmaldeeld). Ten derde zijn er dwarssloten waarmee de lange kavels in de diepte werden gesplitst (ingekort) in meerdere zogeheten kampen. De sloot aan de Reguliersbreestraat – met een ZZO-NNW oriëntatie, loodrecht op de richting van de ontginningsverkaveling – behoort tot de derde groep. De sloot lag parallel aan een weg dwars over de weren, op de kaart van 1586 als 'dwars wegh' aangeduid (afb. 4-1 en 13-onder). In 1586 werd de sloot gedempt, het terrein opgehoogd en de bestaande weg aangepast tot Reguliersbreestraat, voor de stadsuitbreiding.



13 Reconstructie van het stedelijke landschap door een projectie van de verschillende historische kaarten op elkaar en de archeologische resultaten op Reguliersbreestraat 30-32. Boven: globale projectie van de kaart van 1586 (van afb. 4) op die van Bilhamer en Schaep (afb. 6), uitgaande van de breedte van de door Bilhamer getekende zeven gasthuispercelen 10 t/m 22 (vergelijk afb. 6) met de 'dwars weegh' ter plaatse van de Reguliersbreestraat. In rood het plangebied en in blauw de opgegraven sloot. Het drukke kaartbeeld is onder vereenvoudigd door opname van alleen de kaart van 1586 met daarop het plangebied met de opgegraven sloot (Stadsarchief Amsterdam, bewerking MenA)

Door de combinatie van de archeologisch vastgestelde ligging van de sloot op Reguliersbreestraat 30-32 en de historische informatie over het gasthuisland van de kaart van Bilhamer (afb. 6-links), die met behulp van de overlappende kaart van Schaep (afb. 6-rechts) op de huidige topografie te projecteren is, kan ook de kaart van het Gasthuisland uit 1586 globaal op zijn plek worden gelegd. Zo komt ook goed naar voren dat het plangebied oorspronkelijk deel uitmaakte van het Hoerenpad (afb. 13).

In hetzelfde bouwblok, 40 m zuidelijker, is in 1998 een vergelijkbare en mogelijk parallelle sloot opgegraven.²¹ Deze had een breedte van circa 3 m en een diepte van 0,5 m. Het bijbehorende looppniveau lag net zoals in de Reguliersbreestraat op circa NAP -2 m. Bij het bouwrijp maken van dit terrein werd de sloot gedempt met een mengsel van zand en klei en een grote depressie parallel aan de Vijzelstraat opgevuld met zand vermengd met stadsafval.²²

4.2 Bodemdaling en (archeologische) maaiveldhoogte

Het is in Amsterdam een bekend gegeven dat ten gevolge van bodemdaling de hoogte van archeologische sporen en structuren vaak niet correspondeert met de werkelijke historische hoogteligging. Wel is inmiddels uit archeologisch onderzoek duidelijk geworden dat de bodemdaling zich in het gehele veenweidegebied rond de middeleeuwse stad gelijkmatig heeft voltrokken, ongeacht de verschillende mate van ophoging en bewoningsdruk. Dit beeld werd bevestigd met het onderzoek op Reguliersbreestraat 30-32. Zo komt de hoogteligging van NAP -2 m van het maaiveld dat bij de sloot hoorde overeen met dat van het midden 16de-eeuwse maaiveld in de buitenpolder aan de Oudeschans, de percelen aan de Amsteloever bij het tegenwoordige Waterlooplein en op het Margrietepad ter plaatse van de latere Jordaan.²³ De oorspronkelijke maaiveldhoogte lag waarschijnlijk rond NAP of een halve meter lager.²⁴

4.3 Ophoging Eerste Uitleg

In 1596 werd de sloot langs de 'dwars wegh' gedempt met een pakket van kleiig veen met daarin sporadisch afval. De gedempte sloot werd vervolgens afgedekt met een laag klei. Hiermee was een vlak terrein ontstaan dat vervolgens door het Stadsfabrieksambt kon worden opgehoogd. Bij dit grondwerk werd gebruik gemaakt van een combinatie van zand, klei, veen en puin. Stadsafval als ophogingsmateriaal – zoals toegepast bij de ophoging van Vlooienburg in 1595-1597/1601 of bij de stadswal van 1592 in de Amstelstraat ontbrak geheel.

²¹ MenA vindplaats Vijzelstraat 7-17 / Pieterssteeg 3-7 (VIJZ, 1998), westprofiel. Zie Wognum z.j.

²² Vondstcomplexen VIJZ-36 en VIJZ-54. Het vondstenspectrum is typerend voor het midden en tweede helft van de zestiende eeuw, met uit de vroegste periode steengoed uit Keulen en uit de jaren 1580 – dus vlak voor de ophoging – Raerense kannen met friezen van dansende boeren en Susanna voorstelling. Als terminus post quem datering geldt een scherf van een Raerense steengoed kan die is gedateerd 1586. Eveneens uit het laatste kwart van de zestiende eeuw zijn borden van Werra en Weser aardewerk. Van Nederlandse makelij zijn er majolica borden. Het vondstcomplex vertoont grote overeenkomsten met dat van de landwinning van het eiland Vlooienburg in 1595-1597/1601, met vergelijkbare bakselsoorten en ook – opvallend – steengoed dat blijkens gedateerde appliques slechts kort in oploop is geweest. Voor het vondstcomplex van de ophoging van Vlooienburg zie Jayasena 2020, 174-184 en 262-267.

²³ Jayasena 2020, 43.

²⁴ Na de minimale ophoging van de Jordaan in 1613 is de gerealiseerde maaiveldhoogte in de eeuwen daarna op peil gehouden. Uitgaande van de tegenwoordige gemiddelde maaiveldhoogte in de Jordaan van NAP +0,5 m zou het prestedelijke landschap 0,5 m tot hooguit 1 m lager hebben gelegen. Zie Jayasena 2020, 42-43 en 155.

5 Literatuur

Burger, C.P., 'Amsterdam in het einde der zestiende eeuw. Studie bij de uitgaaf van den grooten plattegrond van 1597', *Jaarboek Amstelodamum* 16 (1918), 1-101.

Clevis, H., & J. Kottman, *Weggegooid en teruggevonden. Aardewerk en glas uit Deventer vondstcomplexen 1375-1750*. Deventer 1989.

Eeghen, I.H. van, 'de stadsuitleg van 1585/1586', *Jaarboek Amstelodamum* 63 (1971), 44-67.

Gawronski, J., S. Dautzenberg en J. Veerkamp, *Verschansen achter vuilnis. Inventariserend veldonderzoek Amstelstraat (2006)*. (BMA AAR 3), Amsterdam 2006.

Gawronski, J. en R. Jayasena, *Van buitenpolder tot Uilenburg. Archeologische opgraving Oudeschans 5-11, Amsterdam (2008)*. (BMA AAR 59) Amsterdam 2011.

Jayasena, R., *Graaf- en modderwerk. Een archeologische stadsgeschiedenis van Amsterdam*. Utrecht 2020.

Oldewelt, W.F.H., 'De Duvelshoek', *Jaarboek Amstelodamum* 50 (1958), 23-29.

Orton, C., P. Tyers, A. Vince, *Pottery in Archaeology*. Cambridge 1993.

Tussenbroek, G. van, 'Joost Janszoon Bilhamer (1521-1590). Landmeter en ingenieur; aannemer en beeldhouwer', *Jaarboek Amstelodamum* 99 (2007), 42-79.

Wognum, E., *Opgraven in de Duvelshoek. Het archeologisch onderzoek aan Vijzelstraat 7 tot en met 17 en Pieterssteeg 3 tot en met 7*. Amsterdam z.j. (doctoraalscriptie UvA).

Bijlage 1 Sporen

topo	S	NAP	NAP onder	beschrijving	interpretatie	vondstnr
REG	1	-2,12		ingraving, sloot	prestedelijk, dwarsloot	
REG	2	-2,60	-2,84	grijs bruin kleilig veen + hout (boomschors etc.)	Hollandveen laagpakket	
REG	3	-2,05	-2,60	grijze zware klei	oeverafzetting Amstel	
REG	4	-2,12		donkerbruin kleilig veen	vulling sloot S1	REG-1 REG-2
REG	5	-2,10	-2,20	grijsbruine klei	afdekking slootdemping S4	
REG	6	-1,82	-2,10	donkerbruin veen + klei + takjes	ophoging	
REG	7	-1,50	-1,82	donkerbruingrijs zand + puin	ophoging	
REG	8	-3,40		donkerbruin veen met grote stukken hout	bosveen	
REG	9	-3,25	-3,40	bruingrijze klei	natuurlijk	
REG	10	-3,15	-3,25	donker bruingrijs veen met liggende takken	natuurlijk	

Bijlage 2 Vondsten

vnr	object	(#)	S	N	MAE	EVE	object	materiaal	herkomst	DS	datering
1			4	1	1		steelkom	keramiek: roodbakkend	Nederland	r-stk-	1500-1600
1		6	4	1	1		vuurtest	keramiek: roodbakkend, ongeglazuurd	Nederland	r-tes-	1500-1600
2		1	4	1	1	0,15	grape	keramiek: roodbakkend	Nederland	r-gra-34	1525-1550
2		2	4	1	1		kan	keramiek: steengoed	Duitsland, Keulen	s2-kan-	1525-1550
2		3	4	1	1		fles	glas: groen	Duitsland	gl-fle-	1500-1600
2		4	4	8	1		schoen	leer	Nederland		1500-1600
2		5	4	1	1		bezem	eco: twijgen	Nederland		1500-1600
2	REG-2-1		4	2	1	0,5	papkom	keramiek: roodbakkend	Nederland	r-kop-10	1525-1575

Bijlage 3 Deventer systeem catalogus

Vulling sloot S 1 (gedempt 1586)



Opbouw van catalogusblokje

1a	vondstnummer
1b	vondstcontext (complexdatering)
2	code van het type
3	objectdatering
4a	maten in centimeters (grootste diameter / hoogte)
4b	beschrijving van het type
5a	baksel / materiaalsoort
5b	kleur / glazuur
5c	beschrijving van de decoratie
5d	diversen
6a	bodem
6b	oor / steel
6c	completeid
7	functie
8	productiecentrum
9	literatuur

(alle afbeeldingen zijn schaal 1:2)


1




1a	REG-2-1
1b	vulling sloot S 1 (1586)
2	r-kop-10
3	1550-1600
4a	14,5 / 6,5
4b	bolle kop met terug gebogen rand
5a	roodbakend aardewerk
5b	loodglazuur, inwendig met koperoxide over witte sliblaag
5c	
5d	
6a	standring
6b	(twee) worsto(o)r(en)
6c	fragment, compleet profiel
7	kop
8	Nederland, Zuid-Holland/Brabant/Zeeland?
9	

AAR (Amsterdamse Archeologische Rapporten)



In druk verkrijgbaar

Als PDF te downloaden op www.amsterdam.nl/erfgoed

- AAR 1  *Wonen aan een wagenplein. AO Haarlemmerplein (2005).* Amsterdam 2006
- AAR 2  *Tweede Kostverlorenkade. IVO (2006).* Amsterdam 2006
- AAR 3  *Verschansen achter vuilnis. IVO Amstelstraat (2006).* Amsterdam 2007
- AAR 4  *Scherven uit de Pottenbakkersgang. AO Westerstraat (2003).* Amsterdam 2007
- AAR 5  *In de schaduw van de VOC. AO Rapenburg (2005).* Amsterdam 2007
- AAR 6  *Beerputten en bedrijvigheid. AO Konijnenstraat (2003).* Amsterdam 2007
- AAR 7  *Zerken en graven in de Nieuwezijds Kapel. IVO Rokin (2005).* Amsterdam 2007
- AAR 8  *Opgraving van een mikwe in de Nieuwe Synagoge. Jonas Daniël Meijerplein (2006),* Amsterdam 2007
- AAR 9  *De Hallen. IVO Bilderdijkkade (2006).* Amsterdam 2006
- AAR 10  *Een fontein in de Buitensingel. AB Leidseplein (2006).* Amsterdam 2006
- AAR 11  *Diemen Tolbrug. IVO Muiderstraatweg (2006).* Amsterdam 2008
- AAR 12  *Boezemgemaal Halfweg. IVO Wethouder van Essenweg (2006).* Amsterdam 2007
- AAR 13  *Frans Ottenstadion. IVO Amstelveenseweg (2004).* Amsterdam 2007
- AAR 14  *Archeologisch opgraving Vijzelstraat (2004).* Amsterdam 2007
- AAR 15  *Aanplantingen in het IJ. AO Martelaarsgracht (2003).* Amsterdam 2007
- AAR 16  *Schuilkerk de Papagaai. AO Kalverstraat (2004).* Amsterdam 2008
- AAR 17  *De saillant van Het Blaauwhoofd. IVO Van Diemenstraat (2006).* Amsterdam 2007
- AAR 18  *De noordwestelijke oever van Oostenburg. AO Oostenburgermiddenstraat (2006).* Amsterdam 2006
- AAR 19  *Het Shell-terrein. IVO Grasweg (2004).* Amsterdam 2007
- AAR 20  *Het RIVA-terrein. IVO Baarsjesweg (2005).* Amsterdam 2008
- AAR 21  *De Ceintuurbaanpanden. AB Tweede Sweelinkstraat / Sint Willibrordusstraat (2006).* Amsterdam 2008
- AAR 22  *Het Purperhoedenveem. AO Oudezijds Voorburgwal (2004).* Amsterdam 2008
- AAR 23  *Noord/Zuidlijn, locatie Rokin. AB / AO 2003-2006.* Amsterdam 2007
- AAR 24  *Sportpark Ronald McDonald, IVO Zunderdorpergouw (2007).* Amsterdam 2008
- AAR 25  *N 44, De Keyzer. IVO Czaar Peterstraat (2008).* Amsterdam 2008
- AAR 26  *Het Luycksterrein. IVO Overamstelstraat (2004).* Amsterdam 2008
- AAR 27  *Oranjerie in Frankendael. AO Middenweg (2003).* Amsterdam 2008
- AAR 28  *Serviesgoed uit een 18de-eeuwse beerput. AO Derde Weteringdwarsstraat (2003).* Amsterdam 2008
- AAR 29  *Profiel van de 17de-eeuwse stadswal. AB Marnixplein (2004).* Amsterdam 2008
- AAR 30  *Bolwerk Oosterblokhuis. AO Prof. Tulpplein (2005).* Amsterdam 2008
- AAR 31  *Van Amstelbocht tot Binnengasthuis. AO Oude Turfmarkt (2005).* Amsterdam 2009
- AAR 32  *N 43 / Funenpark. AB Cruquiuskade (2008).* Amsterdam 2009
- AAR 33 *Het gemeentearchief terrein. IVO Amsteldijk 67 (2009).* Amsterdam 2009

AAR 34		<i>Spaarndammerdijk 320. IVO (2007). Amsterdam 2009</i>
AAR 35		<i>Wonen aan twee stegen. AO Paardenstraat (2004). Amsterdam 2008</i>
AAR 36		<i>Een 17de-eeuwse beerput in de grachtengordel. AO Keizersgracht 355 (2005). Amsterdam 2009</i>
AAR 37		<i>Noordoosthoek van een 13de-eeuws verdedigingswerk. AO Nieuwezijds Kolk (2006). Amsterdam 2009</i>
AAR 38		<i>Een dam rond 's Lands Dok. AO Marineterrein Kattenburgerstraat (2005). Amsterdam 2009</i>
AAR 39		<i>Rust en Werk. AB Amstedijk 67 (2009). Amsterdam 2009</i>
AAR 44		<i>Kelderwoningen en een beerput in de Lastage. AO Nieuwe Jonkerstraat (2007). Amsterdam 2010</i>
AAR 45		<i>De Sint Anthoniespoort en de stadsmuur. AB Nieuwmarkt (2007). Amsterdam 2010</i>
AAR 46		<i>Boren voor de Bijenkorf, AB Noord/Zuidlijn Dam (2007). Amsterdam 2010</i>
AAR 47		<i>Spuistraat AO Spuistraat 256-258 (2008). Amsterdam 2010</i>
AAR 48		<i>Sporen in de Suikerbakkerssteeg, AO OZ Voorburgwal (2008). Amsterdam 2010</i>
AAR 49		<i>Bewoning tussen Nes en stadswal, AO OZ Voorburgwal/Pieter Jacobsstraat (2005). Amsterdam 2010</i>
AAR 50		<i>Glasafval op het achtererf, AO Rozenstraat (2006). Amsterdam 2010</i>
AAR 51		<i>De Buiksloterbreek. IVO Marjoleinterrein, Amsterdam (2009). Amsterdam 2010</i>
AAR 52		<i>Plavuizen in de Kalverstraat. AB Kalverstraat 151, Amsterdam (2008). Amsterdam 2010</i>
AAR 53		<i>Bolwerk Muiden. AB Sarphatistraat 470, Amsterdam (2010). Amsterdam 2010</i>
AAR 54		<i>Archeologische Signaleringskaart Amsterdam. Amsterdam 2010</i>
AAR 55		<i>Rozenstraat 194, AO, Amsterdam (2009). Amsterdam 2010</i>
AAR 56		<i>Bergbezinkbassin, AB Haarlemmerplein, Amsterdam (2010). Amsterdam 2011</i>
AAR 57		<i>De Nieuwe Ooster. IVO Rozenburghlaan, Amsterdam (2011). Amsterdam 2011</i>
AAR 58		<i>Ophogingen en bedrijfsafval VOC-werf. AB Oostenburg kavel 5, Amsterdam (2009). Amsterdam 2011.</i>
AAR 59		<i>Van Buitenpolder tot Uilenburg. AO Oudeschans 5-11, Amsterdam (2008). Amsterdam 2011</i>
AAR 60		<i>Wonen achter de OZ Voorburgwal. AO OZ Armsteeg, Amsterdam (2008). Amsterdam 2011</i>
AAR 61		<i>Cluster Schievink. AO Rozenstraat 68-74, Amsterdam (2009). Amsterdam 2011</i>
AAR 62		<i>Beerput Spuistraat 30. AB, Amsterdam (2009). Amsterdam 2011</i>
AAR 63		<i>De 17de-eeuwse stadswal bij de Regulierspoort. AB Rembrandtplein, Amsterdam (2009). Amsterdam 2011</i>
AAR 64		<i>Van scheepshelling tot Koordrager. AO Oudeschans 73-77, Amsterdam (2009). Amsterdam 2012</i>
AAR 65		<i>Op 't Water gewonnen, AB Dam 2-4, Amsterdam (2009). Amsterdam 2012</i>
AAR 66		<i>De waterkelder van de Portugese Synagoge. AB Mr. Visserplein 3, Amsterdam (2010). Amsterdam 2012</i>
AAR 67		<i>'Ons Genoegen', AO Elandsstraat 101, Amsterdam (2010). Amsterdam 2012</i>
AAR 68		<i>Oud Zunderdorp begraven achter de kerk. AB Begraafplaats Zunderdorp (2010). Amsterdam 2012</i>
AAR 69		<i>Marine Etablissement Amsterdam. IVO Kattenburgerstraat, Amsterdam (2012). Amsterdam 2013</i>
AAR 70		<i>Sporen van het 16de-eeuwse landelijke gebied buiten het Singel. AB Herengracht 74-78, Amsterdam (2010). Amsterdam 2013</i>
AAR 71		<i>Een beerput van welgestelden in de Amsterdamse grachtengordel 1675-1750. AO Herengracht 12, Amsterdam (2006). Amsterdam 2013</i>

- AAR 72  *Menselijke skeletten in een steeg in Nieuwendam. AB Nieuwendammerdijk 305-307, Amsterdam (2011).* Amsterdam 2013
- AAR 73  *Tussen Nieuwezijds Voor- en Achterburgwal. AB Spuistraat 3A/Nieuwezijds Voorburgwal 16, Amsterdam (2011).* Amsterdam 2013
- AAR 74  *Aanplemping in de Amstelbocht. AB Diepriool Nieuwe Doelenstraat, Amsterdam (2010-2011).* Amsterdam 2013
- AAR 75  *Heiligeweg 32. AB Heiligeweg 32, Amsterdam (2012).* Amsterdam 2013
- AAR 76  *Wibautveste. AB Wibautstraat 198 e.v., Amsterdam (2013).* Amsterdam 2013
- AAR 77  *Ophogingen in de Liesdel. AB Lange Niezel 16, Amsterdam (2012).* Amsterdam 2013
- AAR 78  *Molen de Ruyter. AB Kazernestraat 14, Amsterdam (2012).* Amsterdam 2014
- AAR 79  *De pottenbakkerij aan de Overtoom, AB Schoolstraat 5-19, Amsterdam (2012).* Amsterdam 2014
- AAR 80  *Sporen van een woonhuis in de Warmoesstraat 1500-1700. AB Warmoesstraat 15, Amsterdam (2011).* Amsterdam 2014
- AAR 81  *Passeerder / Osdorp bolwerk. AO Nieuwe Passeerdersstraat 2, Amsterdam (2013).* Amsterdam 2015
- AAR 82  *Molen de Star. AB Jacobs Catskade 37-41, Amsterdam (2012).* Amsterdam 2015
- AAR 83  *Kerkhof Sint Mariaklooster. IVO Nes 116-118, Amsterdam (2012).* Amsterdam 2015
- AAR 84  *Een 19de-eeuws kanon bij Zeeburg. AB Amsterdam-Rijnkanaal, Amsterdam (2015).* Amsterdam 2015
- AAR 85  *Buitenplaats Rust en Werk (1637-1887). AO Amsteldijk 67/IVO Dora Tamanaplein, Amsterdam (2012-2014).* Amsterdam 2016
- AAR 86  *BloemDwars. AB Binnenterrein Bloemgracht 143/Bloemstraat 150-154, Amsterdam (2015).* Amsterdam 2016
- AAR 87  *Van ontginningsloot tot beerput. AB Oudezijds Armsteeg 9-33, Amsterdam (2012).* Amsterdam 2016
- AAR 88  *Pauwenlaan. IVO fase 1 Julianaplein BB en C, Amsterdam (2016).* Amsterdam 2016
- AAR 89  *Oostenburg: bedrijfsgebouwen van de VOC. IVO Oostenburg, kavel 7, 8 en 13, Amsterdam (2011 en 2015).* Amsterdam (2016) 2017
- AAR 90  *Het eiland Marken in Amsterdam 1592-1930. AO Valkenburgerstraat 130-146, Amsterdam (2011-2012).* Amsterdam 2016
- AAR 91  *Tussen Veenweg en Schinkel. IVO Amstelveenseweg 122, Amsterdam (2016).* Amsterdam 2016
- AAR 92  *Sint Jacob. IVO Plantage Middenlaan 52, Amsterdam (2016).* Amsterdam 2016
- AAR 93  *Amsterdamse waterbodems. AB kadewerken, Amsterdam (2012 en 201).* Amsterdam 2017
- AAR 94  *De stad in profiel. AB in het centrum van Amsterdam (2011-2016).* Amsterdam 2017
- AAR 95  *De Waag op de Nieuwmarkt. Archeologische en bouwhistorische begeleiding, Amsterdam (2013-2014).* Amsterdam 2017
- AAR 96  *Oude Oosterbegravingplaats. AB Metis Montessori Lyceum, Amsterdam (2017).* Amsterdam 2017
- AAR 97  *Werken langs de Weespertrekvaart. AB Kop Weespertrekvaart, H.J.E. Wenckebachweg, Amsterdam (2015).* Amsterdam 2017
- AAR 98  *De zeventiende-eeuwse vestingwerken van Amsterdam. Vijf Archeologische Begeleidingen en één IVO op zes locaties langs de vestingwerken van Amsterdam (2008 – 2015).* Amsterdam 2017
- AAR 99  *Oostenburg: woningen en stadsschuitenmakerswerf (1660-1800). AO Oostenburgervoorstraat (Wiener & Co), Amsterdam (2013-14).* Amsterdam 2017
- AAR 100  *Ons' Lieve Heer op Solder. Archeologisch onderzoek Oudezijds Voorburgwal 38-40, Amsterdam (2013-2014).* Amsterdam 2017
- AAR 101  *De Groot Duivendrechtse polder. IVO Ouderkerkdijk 170, Amsterdam (2017).* Amsterdam 2018
- AAR 102  *De Ipenslotersluis in de Diemerzeedijk. AB Ipenslotersluis en Diemerzeedijk, Amsterdam (2016-2017).* Amsterdam 2018
- AAR 103  *De Spaarndammerdijk. AB Spaarndammertunnel, Amsterdam (2016).* Amsterdam 2018
- AAR 104  *Vak 14 van de Oude Oosterbegravingplaats. IVO Mauritskade 61 (2018).* Amsterdam 2018
- AAR 105  *Een midden 17de-eeuwse beerput. AB Nieuwe Leliestraat 23, Amsterdam (2015).* Amsterdam 2018

- AAR 106  *Poldermolens aan de Rijperkolk. AB Uitdammerdijk 30, Amsterdam (2017).* Amsterdam 2018
- AAR 107  *Historische Singelkade. AB walmuurvernieuwing Singel, Amsterdam (2017).* Amsterdam 2019
- AAR 108  *Achter de Nieuwendijk. AB Nieuwe Nieuwstraat 17 en Sint Nicolaasstraat 34-36 (2016).* Amsterdam 2019
- AAR 109  *Looierij de Witte Bok. AB Fokke Simonszstraat 61-63, Amsterdam (2017).* Amsterdam 2019
- AAR 110  *In de Vierde Uitleg. AB Kerkstraat, Utrechtsestraat en Weesperplein (2016-2018).* Amsterdam 2019
- AAR 111  *Palen voor Uitdam. AB-wo palenrij Uitdam (2019).* Amsterdam 2020
- AAR 112  *Gangen, woningen en landwinning aan de Uilenburgergracht. Archeologische Opgraving Valkenburgerstraat 72-106, Amsterdam (2016).* Amsterdam 2020
- AAR 113  *In de Uilenburgergracht. Archeologische Begeleiding Valkenburgerstraat 14-16, Amsterdam (2016) (MenA AAR 113), Amsterdam 2020.*
- AAR 114  *Oudeschans 40, AB, Amsterdam 2019.* Amsterdam 2020
- AAR 115  *Noord/Zuidlijn: catalogus van glasvondsten.* Amsterdam 2020
- AAR 116  *De Politesteiger. AB Baggeren Damrak, Amsterdam (2018).* Amsterdam 2020
- AAR 117  *Het fundament van het Paleis voor Volksvlijt. AB Frederiksplein, Amsterdam (2018).* Amsterdam 2020
- AAR 118  *Gedempt in 1586: een sloot langs de 'dwars wegh'. AB Reguliersbreestraat 30-32, Amsterdam (2018).* Amsterdam 2020

Colofon

AAR (Amsterdamse Archeologische Rapporten) 118

Amsterdam 2020

ISSN: 1872-5139

Tekst:	Ranjith Jayasena
Redactie:	Peter Kranendonk, Thijs Terhorst
Veldwerk:	Ranjith Jayasena, Thijs Terhorst, Jørgen Veerkamp, Ron Tousain
Tekeningen:	Ranjith Jayasena, Thijs Terhorst
Foto's:	Ranjith Jayasena, David Derksen (fotogrammetrie)
Vondstdeterminatie:	Ranjith Jayasena, Ronald Klein
Redactie catalogus:	Sebastiaan Ostkamp
Vormgeving:	MenA

© Monumenten en Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2020 (tot 1 januari 2015 Bureau Monumenten & Archeologie)
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, 020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Monumenten en Archeologie. MA aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.